



1952



1952. január 1.

A *Magyar Szó* közzétette tárcapályázatának eredményét. Az első díjat Kvazimodo Braun István, a két másodikat Németh P. István és Kalapis Zoltán, a két harmadikat pedig M. Kovács Anna és Komáromi József Sándor kapta. Összesen 184 pályamű érkezett.

Újvidéki Rádió, *Nevető rádió*: „A Szovjetunió legfelsőbb tanácsának legeslegfelsőbb prezidiuma rendeletet hozott a testvérileg alárendelt csatlósállamok újévi kitüntetéséről. Az alábbiakban ismertetjük ezeket az ajándékokat. [...] A magyar kormánynak elismeréssel adóznak a határkihívások és a határ menti kitelepítések minősége és mennyisége tekintetében. A magyar kormánynak kegyesen megengedik, hogy a budapesti Sztálin-szobron kívül Magyarországon minden 10 000 fölötti lakosú városban hasonló szobrot állíthassanak fel. Rákosi Mátyást a »Csárdás úrfi« érdemrend aranycsillagával tünteti ki, mivel bebizonyította, hogy a csárdás tulajdonképpen nem más, mint az orosz kazacsok néptánc.”

1952. január 5.

Az Újvidéki Rádióban Nagy József beszámolt arról, hogy „Az elmúlt napokban tartotta meg évi rendes közgyűlését a zombori Petőfi Sándor kultúregyesület. A közgyűlésen a régi vezetőség beszámolt múlt évi munkájáról, majd sor került az új kultúregyesületi vezetőség megválasztására. Herceg János, az egyesület elnöke beszámolójában részletesen ismertette az egyesület múlt évi munkáját, kiemelte az egyes alosztályok eredményes tevékenységét, s rámutatott a mutatkozó mulasztásokra is. [...] Herceg Jánost hetedszer is megválasztották elnöknek”.

1952. január 5–6.

Újvidéken a második vajdasági magyar irodalmi találkozón a Magyar Kultúrtaács önálló osztályként megalakult a Vajdasági Magyar Irodalmi Társaság. A néhány nappal később megtartott

vezetőségi ülésen elnöknek Majtényi Mihályt, alelnöknek Gál Lászlót, titkárnak Kovács [Ács] Károlyt, pénztárosnak Sulhóf Józsefet választották meg. A Társaságba 41 tagot vettek fel: Sinkó Ervin, Lőrinc Péter, Szirmai Károly, Majtényi Mihály, Gál László, Laták István, Herceg János, Debreczeni József, dr. Munk Artúr, Rehák László, Olajos Mihály, Bodrits István, Sulhóf József, B. Szabó György, Steinitz Tibor, Saffer Pál, Kovács [Ács] Károly, Fehér Ferenc, Major Nándor, Komáromi József Sándor, Kovács András, Csépe Imre, Garay Béla, Bogdánfi Sándor, Kolozsi Tibor, Galamb János, Ernyes György, Boschán Magda, Németh István, Bencz Mihály, Kvazimodo Braun István, Sebestyén Mátyás, Zákány Antal, Lévy Endre, Létmányi István, Szalai István, Vörösvari Heinz Vilmos, Girizd László, Penavin Olga, Brunet Elemér, Lukács Gyula, és 30 jelöltet (Bálint István, Borbély János, Bóna Júlia, Vörösbaranyi Zoltán, Pap József, Bori Imre, Németh P. István, Kopeczky László, Urbán János, Petkovics Kálmán, Borús Erzsébet, Tell Péter, Juhász Géza, Weigand József, dr. Hock Rudolf, Kovács Sztrikó Zoltán, Sárosi Károly, Balázs Pál, Szekula András, Hatala Zoltán, Dujmovics János, Burány Nándor, Poros Anna, Tomán László, Ipacs József, Vébel Lajos, Pap Endre).¹

1. *Hid*, 1952. 1. 60–61.

1952. január 6.

Az Újvidéki Rádió híradása szerint „A suboticei magyar Népkör nemrégiben tartotta évi közgyűlését, amelyen az egybegyűlt magyarság örömmel állapította meg, hogy az egyesület a múlt évben nagy fejlődésen ment át, és a felszabadulás óta a legeredményesebb munkát végezte. A Népkörben az alosztályok közül magasan kiemelkedik a színjátszó alosztály munkája. Az elmúlt évben 26 színmű, színdarab stb. került a színpadra, amelyet csaknem 10 000 ember nézett meg. [...] A pionírszínház kilenc előadást tartott, amelyet több mint 33 000-en néztek meg”.

1952. január 7.

Sulhóf József az > 1951. január 5–6-án megtartott újvidéki Magyar Irodalmi Találkozóról az Újvidéki Rádióban elhangzott beszámolójában úgy értékelte, hogy „Az a felszabadult, kötetlen hang, ahogyan a vajdasági magyar irodalmi kérdésekhez hozzászóltak, tanúsítja, hogy az íróknak teremtő szükséglet a találkozó, [...] megvitatták a *Híd* [...] ügyét, a lapok irodalmi rovatának kérdéseit és drámairodalmunk problémáit, nehézségeit. A *Híd* vitáját azok a hadakozások váltották ki, amelyek egyik és másik oldalról egyetlen irodalmi folyóiratunk ellen folytak. A zombori találkozót is már az tette szükségessé, hogy az ifjúság táboraiból néhányan rohamot intéztek a *Híd* szerkesztési szelleme ellen. Alig ült el azonban az izgalom ennek a nyilvánvalóan jobboldali szélsőségekből fakadó támadások nyomán keletkezett rohamnak, máris újabb kezdődött. Ezúttal a demokratikus fejlődésünk szellemét kifejezésre juttató *Híd* ellen baloldali szélsőségek nevében rohamoztak. A vita folyamán azonban kiderült, hogy ezek mögött a támadások mögött is megannyi személyi kérdés lappangott. Lényegében pedig mindaz, ami ellen kifogást emeltek, csupán hiba volt, de nem egy kiforrott szerkesztési irányvonal feladása. Egészen természetes – állapították meg a vita szónokai –, hogy amikor felszabadulunk a szovjet-orosz irodalom korlátokba szorított módszerei alól, akkor az új irányvonal, demokráciánk őszinte irodalmi irányvonala, csak kisebb-nagyobb hibákon keresztül forr ki véglegesen. Bizonyos azonban, hogy a felszabadultság hatása alatt a *Híd* [...] és ezzel egyben irodalmunk színvonala is emelkedett. A *Híd* az az irodalmi kirakat, amelyen keresztül irodalmunk fejlődése megmutatkozik. [...] Napirenden kívül hosszasan vitatkoztak egy ifjúsági irodalmi folyóirat alapításáról és elyben leszögezték, hogy a folyóirat megindítása célszerű volna. Gyakorlatilag azonban még nagyon sok nehézséget kell leküzdeni, hogy a terv megvalósulhasson. Ugyancsak napirenden

kívül foglalkoztak a magyar filmek kérdésével és elhatározták, hogy tanulmányozzák a kisebb magyar filmek készítésének és a magyarul a vidékek számára magyar feliratú jugoszláv filmek készítésének kérdését”.

1952. január 8.

Az Újvidéki Rádió bejelentette: „1951. december 20-án egy magyarországi katonai csoport váratlanul megszállt egy, a Mura folyón lévő szigetet, amely Jugoszlávia területéhez tartozott. [...] A Novi Sad-i Népfrent most január tizedikére, csütörtökre este hat órára nagy békegyűlést hívott össze a Novi Sad-telepi kultúrotthonba, amelyen a Novi Sad-i magyarság kinyilvánítja majd lesújtó véleményét a szovjet csatlósok ezen aljas tettéről. Szükséges, hogy mindenki eljöjjön a nagygyűlésre, mindenki, akinek szívében fekszik szocialista hazánk sértetlen épsége, és aki kész bármi áron is védelmezni építómunkánk békéjét és függetlenségünket, a nagyorosz hódítókkal és szolgálalkú csatlósokkal szemben”.

1952. január 10.

Sulhóf József az Újvidéki Rádióban kifejtette, Palics „valóban nagy esemény színhelye lesz. Palicson rendezik meg az első jugoszláviai Magyar Ünnepi Játékokat. Nagyszabású kultúrszemle lesz ez. Olyasmi, amiről a régi Jugoszláviában nem is álmodhattunk, [...] magyarságunk máris erején felül nő művészi értékekben. A határokat elzárta a rossz szándék – bocsánat a szójátékért, úgy is mondhatjuk: az orosz szándék –, ami a zárt határokon át az éterben sugárzik felénk odaátról, az nem a magyar művészetet, magyar kultúrát, hanem a mesterségesen magyar talajba kényszerített orosz szovjet kultúrát akarja terjeszteni. A természetes együttműködés helyett mesterségesen szított ellenségeskedést kapunk onnan. Egyebet nem. Segítség, kulturális támogatást a legkevésbé. De az itt élő magyarság dolgozóinak tömegei olyan gazdasági körülmények között élnek és fejlődnek, hogy egyre nagyobbak kul-

turális igényei. Ez a magyarság tehát kénytelen volt megteremteni a maga önálló művészi és kultúréletét. [...] Íróink, művészeink tartanak találkozókat a szemle alkalmából Palicson. [...] A készülődésben pedig nemcsak azok vesznek részt, akiket a Magyar Kultúratanács, az ünnepi játékok főrendezője megbízott a szervezéssel. Részt vesz benne valamennyi egyesület. Már tudniillik úgy, hogy minden egyesület rendez majd előadásokat, amelynek tiszta jövedelmét a szemlére fordítja. Ebből a pénzből küldi el tagjait az ünnepi játékokra, hogy lássanak, tanuljanak, és hazatérve meséljenek”.

1952. január 12.

Gál László az Újvidéki Rádió *Vidám estjében*: „Rákosi Máttyás ugyanis megirigyelte Horthy Miklós címét és elhatározta, hogy ő is gyarapít. [...] És ha már nem gyarapított, amikor Komárommal szemben a csehszlovákoknak adott egy olyan darab földet, amelyen csak magyarok élnek, akkor legalább elvesz, vagy elpróbál venni a Murában egy olyan darab földet, amelyen sohasem éltek magyarok. Mert ő gyarapít.”

1952. január 13.

Kovács József, a belgrádi magyar követségre kirendelt ideiglenes ügyvivő így számolt be a magyar külügyminiszternek az ott töltött első hetek tapasztalatairól: „Amennyiben lehetséges, én igyekszem beszélni minden látogatóval, aki hozzánk jön, ez nekem több szempontból fontos, és ezt így is vezettük be a látogatások ideje alatt. Ami a külső felügyeletet illeti, ez természetesen folytatódik, de talán, ha eltekintünk egy pár kirívó esettől, azt kell mondani, hogy most nem olyan nyíltan csinálják, mint pl. megérkezésünk utáni időkbén. Volt eset ugyan, amikor pl. Patkó elvtársat, aki a Küm.-ben volt, és onnan a postára ment, egy UDB-s¹ kocsi kísérte egészen hazáig. [...] A múlt hónapban olyan esetünk is volt, amikor elindultunk kocsival megnézni a suboticei országút mentén Belgrád és Novi Sad közötti

szakaszon amerikai vezetéssel folytatódó repülőterek építkezéseit, és nem engedtek kimenni a városból. Zimuny [Zimony] széléig, a városi vámig mentünk, ahol megállítottak és udvariasan tudomásunkra hozták, hogy nem szabad tovább menni. Az Avala irányába engednek, ha nem volnának havazások, akkor megkísérelnénk más irányban kihasználni azt a 30 km-es mozgási lehetőséget, amit állítólag élvezünk.”²

Herceg János az Újvidéki Rádióban szokásos vasárnapi krónikájában egy horvát folklórgyűjtemény megjelenése kapcsán elmondta: „Még pár esztendő, és nyoma sem lesz az ősi viseletnek, tulipános ládának, a rózsás tányérnak és a magyar szücsök sujtásos munkájának. Doroszlón az elmúlt nyáron kezdődött meg a vetkőzés. Rövid idő kérdése, és mindenütt megindul a polgáriasodás berendezésben, viseletben, szokásban egyaránt.”

1. Uprava državne bezbednosti (UDB vagy UDBA) – Állambiztonsági Igazgatóság, 1946 márciusától a Népvédelmi Osztály (OZNA) egyik utódszerve.
- 2. MOL XIX-J-1-j-1a-00133-1952.

1952. január 17.

A Vajdasági Képviselőház Végrehajtó Főbizottságának Oktatási és Művelődési Tanácsa végzést hozott a Tankönyvkészítő Bizottság megalakításáról, és annak tagjait a következőket nevezte ki: Brunet Elemér, Ion Marcovicean, Evgenije Dzsunya, Kepe István, Aleksandar Majogan, Varga Gyura, Mihajlo Cinkotski, Sárosi Károly. A végzést Zora Krdžalić, az Oktatási és Művelődési Tanács elnöke írta alá.¹

A szabadkai Magyar Népszínház bemutatta Nicolò Machiavelli *Mandragóra* című vígjátékát.²

1. NMJ, 124–125. – 2. ÚR, 1952. január 20.

1952. január 19.

Zenta város Népbizottságának Végrehajtó Bizottsága végzést hozott a zentai Városi Állami Levéltár megalapításáról, amelynek hatásköre Zenta város, valamint a Zentai és az Óbecsei járás területére terjedt ki.

1952. január 20.

Herceg János az Újvidéki Rádióban kifejtette álláspontját: „Falusi magyar kultúregyesületeink az utóbbi időben sorra előveszik a régi népszínműveket: a *Falu rosszát*, a *Sárga csikót*, a *Juhászlegényt*, a *Véres hajút* és mindazokat a nép körében játszódó darabokat, amelyeket annak idején a tüneményes Blaha Lujza vitt sikerre. [...] Hát csak élvezze a népszínműveket a falu közönsége! Nekünk azonban volna mégis egy kis dolgunk ezzel kapcsolatban. Ki kellene törölnünk a népszínművekből azokat a túlzóan hazug, a társadalmi helyzetet meghamisító elemeket, kihúzni belőlük az együgyűségeket, amelyekben a népszínművek java nem szenved hiányt, szóval korszerűsíteniük kellene egy kicsit, persze nem úgy, hogy a fürdővízzel kiöntsük a gyereket is. Hanem valahogy olyanképpen, ahogyan Móricz Zsigmond csinálta, hogy meghagyta a savátborsát, csak még a maga fűszereiből tett bele egy csipetnyit, hogy realisabb legyen.”

1952. január 22.

A JKP KB Politikai Irodájának határozata hangsúlyozta, hogy a hitoktatást csak az egyházi létesítményekben (templomokban) lehet engedélyezni, magánlakásokban nem, és ellenőrizni kell a lelkészeknek a hitoktatás során végzett tevékenységét.¹

1. Zvezdan Folić: *Vjeronauka i međukonfesionalni odnosi u Crnoj Gori od 1945–1965*. Montenegrina digitális könyvtár.

1952. január 28.

A Vajdasági Magyar Irodalmi Társaság Újvidéken Ady-emlékestet rendezett.¹

1. MSz, 1952. 1. 61.

1952. január

A topolyai Járási Magyar Népszínház Belgrádban vendégszerepelt.¹

1. NMJ, 132.

1952. február 1.

Kovács József, a belgrádi magyar követség ideiglenes ügyvivője a külügyminiszternek a jugoszláviai sajtó Magyarország-ellenes cikkeit ismertetve írta: „A jugoszláv vezetők mindent megtesznek abbani törekvésükben, hogy betöltsek az USA imperializmusa által nekik szánt szerepet; ugródeszkaül szolgálni egy Szovjetunió- és népi demokráciák ellenes támadásban. [...] Ma nincs olyan központi jugó újság, amelyikben ne találánánk írást a szabadságszerető népek nagy védelmezője, a Szovjetunió ellen. [...] Csak két lapot emelünk ki, a *Borbát* és a *Magyar Szót*: pl. az utóbbi január 1-jei számában »Sztálin a legnagyobb magyar« címmel ír, s rágalmazza a magyar népet, pártunkat és a magyar kormányt. Fáj nekik, hogy a Werbőczyek és a Nagyatádk szobrait lebontottuk, és Sztálin elvtársnak, a népek nagy barátjának szobrot emeltünk hazánk fővárosában. [...] A január 11-i és 15-i számokban a *Magyar Szó* fejcímekkel hozza a nagy tiltakozást, amelyet állítólag egyes magyar szervezetek fogadtak el a Mura-szigeti eseménnyel kapcsolatban. Nem kisebb fasiszták, mint Budai Lajos a Novi Sad-i Népfrent alelnöke, majd Rehák László a *Magyar Szó* főszerkesztője mondtak uszító beszédet népi demokráciánk ellen. Tiltakozó gyűlés volt Zomboron is (*Magyar Szó*, január 18.), itt Szabadka Sándor zombori népbizottsági tag vitte a szót, de a főszerkesztő Herceg János volt, ő szerkesztette meg a táviratot is Kardeljnak, amelyben szemérmetlenül »botcsinálta államférfiaknak« meri nevezni a mi vezetőinket ez

a kivedlett fasiszta, de kutya módjára megalázkodik a végén, és »ismételt ragaszkodásának ad kifejezést« Tito marsall és kormánya iránt.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-19f-00380-1952.

1952. február 15.

Megjelent a *Híd* 1952. évi 1. száma. Tartalma: Szirmai Károly: *Viharban; Laták István versei (Bolmán, Huszonöt éves pályám; Szeretni örököké, változatlan; Elment a kedves)*; Majtényi Mihály: *A kisfejsze; A jugoszláv szonett fénykorából* (Ács Károly műfordításai); Kazimir P. Tetmajer: *Nyomor*; dr. Diamant Ernő: *Magyar népdalok, magyar nóta*; Tél József: *Gombosi néptáncok*; László Attila: *Machiavelli a színpadon*; Garay Béla: *A szabadkai színház története; A második irodalmi találkozó*. Képek: Almási Gábor, Gábor Zoltán.

1952. március 7.

Az Újvidéki Rádió közölte, hogy a *Politika* című belgrádi napilap „mai száma hosszabb cikkben foglalkozik a vajdasági nemzetiségi kisebbségek könyvkiadó vállalatával, a Bratstvo–Jedinstvoval. A cikk írója megemlíti, hogy ez a könyvkiadó vállalat fennállása óta milliós példányszámban körülbelül 700 kiadványt bocsátott a magyar, román, szlovák és ruszin olvasók rendelkezésére. Csak az idén – írja a *Politika* – a Bratstvo–Jedinstvo könyvkiadó vállalat körülbelül egymillió példányszámban 276 könyvet ad az olvasóknak. [...] Magyar nyelvű könyveinek szép és terjedelmes katalógusában 260 különböző kiadvány található, amelyekkel a vállalat még ma is rendelkezik, míg 170 kiadvány több mint félmillió példányszámban teljesen elfogyott. [...] A Bratstvo–Jedinstvo vállalat idei könyvkiadási terve igen érdekes. [...] Összesen 118 magyar nyelvű könyv 435 000 példányban hagyja el a sajtót” – fejezi be a *Politika*. S ez a néhány adat is könyvkiadásunk fejlődését és további izmosodását jelenti.

1952. március 15.

A torontálvásárhelyi József Attila Magyar Közművelődési Egyesület színjászó csoportja Pancsován vendégszerepelt. Barry Connors *Fruska* című háromfelvonásosát adták elő.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 46.

1952. március 29.

Az újvidéki József Attila kultúregyesületben Karinthy-estet tartottak, amelyen jeleneteket és humoreszkeket adtak elő. Bevezetőt és összekötő szöveget Majtényi Mihály mondott.

1952. március

A *Híd* 2. számának tartalma: Majtényi Mihály: *Jovan Popović*; Debreczeni József: *Forgószél*; Galamb János: *Magyar ember*; Majtényi Mihály: *Ady emléke*; Ivo Andrić: *Titanic büfé* (Ford. Éri Pál); Bencz Mihály: *Zsellérek*; Saffer Pál: *A pofon*; Urbán János: *Ha rád nézek*; Ch. Forge: *Hozzászólás* (Tél József népdalgyűjtéséről); Sulhóf József: *Goldmark Károly*; Kollin József: *Választmányi ülés*. Képek: B. Szabó György, Jovan Popović, Ács József.

A *Híd* 3. számának tartalma: Sinkó Ervin: *Kísértet járja be Európát*; Jovan Popović: *Nada és Zagorka*; Reményi József: *Beau Monde*; Laták István: *Jani és Kálmus; Ács Károly versfordításai* (Jovan Jovanović Zmaj, Đura Jakšić); L. E.: *Bunyevác népmesék; A gazdag ember vaja* (Bunyevác népmese); Reményi József versfordításai; Sulhóf József: *Egy új szoborról*; S. T.: *A francia festészet kiállítása nyomán készült gondolatvázlatok; Megjelent a vajdasági ruszinok irodalmi folyóirata*; Traján Doban: *Öt éves a Lumina*. Címlap: Almási Gábor. Képek: a korszerű francia festészet belgrádi kiállításának anyagából.

Petrőcön 2 000 példányban megjelent a *Rozhľad* című szlovák nyelvű művelődési folyóirat első száma.¹

1. Stoković 1975, 234., 284–285.

1952. április 1.

Jugoszlávia Képviselőháza elfogadta a Népbizottságokról szóló általános törvényt,¹ amely összefoglalta az öngazgatási és állami hatósági szerveket, jelentősen kibővítve a helyi igazgatás hatáskörét elsősorban a kommunális, a szociális és a kulturális feladatok területén, így a Népbizottságok a helyi önkormányzat szervei és az egységes államhatalom helyi szervei lettek a községekben, járásokban és városokban.

A Vajdaságban a helyi Népfelszabadító Bizottságok mint hatalmi szervek megalakítása 1943 októberében kezdődött meg a JKP vajdasági tartományi bizottságának utasítására. Működésüket 1943 novemberétől a Tartományi Népfelszabadító Bizottság, 1944 márciusától Vajdaság Népfelszabadító Főbizottsága irányította. 1945 tavaszán Vajdaságban a Főbizottság mellett 6 körzeti, 35 járási és 447 helyi Népfelszabadító Bizottságot alakítottak – minden helységben a németek által lakott települések kivételével – összesen 5 836 tanácsnokkal és 6 585 foglalkoztatott hivatalnokkal. Ezeket nevezte át a Jugoszláv Képviselőház által > **1946. május 18-án** elfogadott, majd 1949. május 27-én módosított népbizottsági törvény. Az 1952-ben helyébe lépő jogszabály, már a munkástanácsok megalakítása (> **1949. december 23.**) után, újabb lépés volt azon az úton, amely során az öngazgatás elvét igyekeztek kiterjeszteni a „gyárkapun kívülre”, és amely elvezetett az 1953. január 13-án elfogadott alkotmánytörvényhez, majd a társult munkáról szóló, 1976-ban meghozott törvényhez is.

1. Opšti zakon o narodnim odborima. SL FNRJ, 1952/22.; Petranović, Zečević, 1025–1028.

1952. április 4.

Az Újvidéki Rádióban Nagy József arról számolt be, hogy „A Novi Sad-telepi Petőfi Sándor amatőr színház és a városi József Attila kultúregyesület közötti együttműködés mindinkább kifejezésre jut. [...] A József Attila műkedvelő

együttese szombaton a telepi kultúrotthonban előadja Molnár Ferenc *Játék a kastélyban* című háromfelvonásos vígjátékát. A Petőfi Sándor amatőr színház vasárnap a József Attila kultúregyesület színháztermében előadja a *Mágnás Miskát*, amelynek ez már a tizenegyedik előadása lesz”.

1952. április 12.

Vajdaság Oktatási és Művelődési Tanácsa 1391. sz. végzésével kezdeményezte a nemzeti kisebbségek kulturális hagyatékának tudományos feldolgozására irányuló munkát. Ennek keretében elkészült a néprajzi, történelmi, művészet- és művelődéstörténeti kutatások programja, melynek irányításával a zentai és szabadkai múzeumot, a verseci és petróci művelődési intézményeket, valamint a Vajdasági Múzeumot bízták meg.¹ Az akció fő célja annak az anyagnak a begyűjtése volt, amelyet nem sokkal később az egyes kisebbségek szemlén – a magyarokét > **1952. június 26–29-én** Palicson – mutattak be.

1. NMJ, 135.

1952. április 17.

Kovács József, a belgrádi magyar követség ideiglenes ügyvivője a külügyminiszterhez címzett jelentésében kifejtette: „A titóisták által vezetett jugoszláv kommunista párt nemigen harcolt a nemzetiségi politika lenini elve megvalósulásáért sem a háború alatt, sem a háború után. Közvetlen a felszabadulás után, amikor a szovjet felszabadító csapatok tovább vonultak a fasiszta hadsereg üldözésében, egész sor vajdasági községben a bevonuló jugoszláv partizánok nagy »tisztogatásokat« végeztek a nemzetiségi lakosság soraiban. Egyáltalán nem az osztályszempontok vezették őket, amikor például a magyarok százait, ezreit hurcolták el, üzték ki házaikból, gazdaságaikból, internálótáborokba zárták, ahol sokan elpusztultak, sőt nagyon sokat agyonverték, még mielőtt az internálótáborokba kerültek volna. [...] Ugyanezt látjuk ma is. [...]

A magyar elemi és középiskolákban szinte leküzdhetetlen nehézséget jelent a tankönyvhiány. [...] Az érlelődő gazdasági válság is elsősorban a magyar dolgozókat taszítja a bizonytalanságba, munkanélküliségbe. [...] A munkában levőknel is érezhető a nemzetiségi megkülönböztetés. [...] Magyarlakta községekben és városokban a hivatalos helyiségekben nem használhatják a magyar szót. [...] A jugoszláviai gazdasági és politikai rendszer válságának további elmélyülésével még fokozódni fog a nacionalista, sovíniszta nevelés, és a hivatalos szervek is fokozni fogják a nemzetiségiekkel szembeni megkülönböztetéseket, igyekezni fognak őket hibáztatni a bajokért.”¹ > **1952. május 16.**

1. MOL XIX-J-1-j-30b-00842-1952.

1952. április 25.

Tito fogadta a Jugoszláviában élő csehek és szlovákok küldöttségét: „Örülök, hogy itt láthatom a cseh és a szlovák nemzeti kisebbség képviselőit. Annál is inkább, mert jól tudom, milyen propaganda folyik a szocialista Jugoszlávia ellen éppen az illető országokban, és mennyi hazugságot terjesztenek a hazánkban élő cseh és szlovák kisebbség helyzetéről. Ti tudjátok a legjobban, hogy ez a propaganda nem felel meg a valóságnak. A valóság az, hogy a cseh és a szlovák nemzeti kisebbség a felszabadító háború idején együtt indult harcba többi népünkkel, életét áldozta és hozzájárulásával elősegítette mindazt, amit kivívtunk magunknak. Nagy meglepéssel látom, hogy a csehszlovák kisebbség a háború után is valóban testvéri módon vesz részt új, szocialista országunk építésében, és nem hagyja magát félrevezetni a külföldről hazánk ellen folytatott propaganda által. Másrészt sajnálatosnak tartom, hogy a Csehszlovákia és hazánk népei között fennállott testvéri kapcsolatok megszakadtak a csehszlovákiai uralkodó körök akaratából.”¹

1. Tito 7, 42.

1952. április

A *Híd* 4. számának tartalomjegyzéke: Dobrica Ćosić: *Majd megvirrad már*; Majtényi Mihály: *Költő az örök idegenség bélyegével*; Zákány Antal: *Fönt és alant*; Munk Artúr: *A csodakávé*; Debreczeni József: *A legbájosabb magyar lángelme*; Bogdan Čiplic: *Délibáb*; Szirmai Károly: *Tyúkanyó*; Penavin Olga: *A mesék és nóták nyomában*; Juhász Géza: *A történelmi regény néhány kérdéséről az Élő vízzel kapcsolatban*; L. E.: *Játék a kastélyban*; *A Vajdasági Magyar Irodalmi Társaság tanácskozása*; *Könyv a vajdasági magyar népi táncokról (Debeljak Margit – Milica Ilijin: Vajdasági magyar népi táncok)*. Címlap: Hangya András. Képek: Oláh Sándor, Đ. Isakov. A folyóirat e számától Herceg János nem tagja a szerkesztőbizottságnak.

A *Híd* beszámolt róla, hogy „A Magyar Irodalmi Társaság újvidéki tagjai tanácskozást tartottak, hogy megvitassák azokat az irányelveket, amelyek Szerbia Kommunista Pártja Központi Vezetőségének legutóbbi teljes ülésén a kultúrát és művészetet illetőleg kifejezésre jutottak. Bora Drenovac ugyanis beszámolójában rámutatott arra, hogy irodalmunkban és művészetünkben bizonyos kedvezőtlen jelenségek ütötték fel a fejüket, és a vajdasági Magyar Irodalmi Társaság megvitatta, vajon fellelhető-e a dekadens irányzat jelenségei a vajdasági magyar irodalomban és művészetben is. Általánosságban megállapították a felszólalók, hogy a vajdasági magyar irodalomban nincsenek súlyos tévelygések, de egyik-másik író a múltba fordul, s ez azt a látszatot kelti, mintha valóságunktól menekülne”.

1952. május 4.

A nagybecskereki gimnázium színjátszó csoportja Pancsován előadta Géci István *Vadonc* című színművét.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 47.

1952. május 11.

Nagybecskerekén Žarko Zrenjanin néphős emlékművének leleplezése alkalmával mondott beszédében Tito kijelentette: „Tudom azt is, hogy olykor – nem mindannyian, nem a többség, de azok, akiket bizonyos igazságtalanság ért – nehezen viseltek el bizonyos dolgokat. De legyetek meggyőződve, hogy néphatóságunk, de különösen a magasabb szervek ezt sohasem helyeselték, hogy mindez nekünk is éppen úgy fáj, mint nektek, és mindig azt kívántuk, hogy minél előbb orvosolják a jobbadán tudatlanságból elkövetett hibákat. Az első években kénytelenek voltunk nemcsak közösségünk fenntartása, de szocialista országépítésünk további előrehaladása érdekében is elkerülhetetlenül szükséges intézkedésekhez folyamodni, [...] de amint ez a szükségszerűség megszűnt, új módszerekhez folyamodtunk a gazdasági életben, és lassanként kezdtük megszüntetni a kötelező felvásárlást. [...] Vajdaság jellegzetes példája annak, hogy milyen helyes volt pártunk irányvonala a nemzeti kérdés megoldásában. Éppen itt, Vajdaságban mutatkozott meg, különösen az 1948-ban bennünket ért támadások idején, [...] hogy milyen fontos ez az egység. [...] Miközben nálunk a népek, különféle nemzetiségek boldog közösségben élnek [...] a határon túl, innen nem messze, sötétség borul honfitársainkra, durván bánnak velük, kíméletlenül üldözik őket, úgy, ahogyan Hitler tette népeinkkel. Magyarországon a jugoszláv nemzeti kisebbséget üldözik és kitelepítik más vidékekre, ahol örökre nyomuk vész. Ugyanez a helyzet Romániában és más országokban. Az utóbbi időben oly módon szeretnék elkendőzni ezeket a bűntényeket, hogy bennünket rágalmaznak, s azt állítják, hogy mi üldözzük a nemzeti kisebbségeket. Ti vagytok itt a tanúi, ti magyarok és románok is és a többi nemzeti kisebbség is, hogy ez nem igaz. [...] Mi természetesen nem tudunk segíteni ott élő testvéreinken, mert amit ott tesznek velük, az Sztálin és társai irányításával történik. [...] Ez el-

len mit sem tehetünk. Csak megbélyegezhetjük, leleplezhetjük őket, bebizonyíthatjuk az egész világ színe előtt, hogy kegyetlen módszereket alkalmaznak. Mi sohasem fogjuk követni az ő útjukat, bármi is történjék, mert mi szocialista ország vagyunk, és egy szocialista országban más nemzetek üldözése ismeretlen valami. [...] Remélem azonban, hogy ott sem fog ez örökké tartani, hogy egy napon ott is kisüt a nap, mert a sötétség nem tarthat örökké. [...] De ez az ott élő, sokat szenvedő népeknek a dolga.”¹

A torontálvásárhelyi József Attila Magyar Közművelődési Egyesület színjátszói Pancsován előadták Bródy Sándor *Tanítónő* című színművét.²

1. Tito 7, 76., 78–79.; Josip Broz Tito: *A nemzeti kérdés és a forradalom*. Újvidék, 1980, Forum, 116–117. – 2. Földessy összeáll. 1972, 47.

1952. május 16.

Kovács József belgrádi magyar ideiglenes ügyvivő > **1952. április 17-én** a külügyminiszterhez címzett jelentéséhez a Külügyminisztériumban a következő megjegyzést fűzték: „Kovács elvtárs jelentése fényt derít a Tito-klikk nemzetiségi politikájára, melynek lényege a nemzetiség politikai, gazdasági, kulturális stb. téren való elnyomása. Tekintettel arra, hogy az ENSZ őszi közgyűlésén várható a jugoszláv delegáció ez irányú támadása is, hogy alátámassza az USA-nak az »emberi jogok« területén Magyarország ellen indított rágalmazását, szükségesnek tartom, hogy ennek visszaverésére és a jugoszláv kormány nemzetiségi politikájának leleplezésére, összegyűjtsük a szükséges és megfelelő adatokkal alátámasztott anyagot.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-30b-00842-1952.

1952. május

A *Híd* 5. számának tartalma: Herceg János: *Emlékeinkről*; Ács Károly: *Két vers*; Szirmai Károly: *Fogadás*; Laták István: *Régi, szép ho-*

nom; Lukács Gyula: *Sínek mentén*; Federico García Lorca: *Holdkóros ballada*; Tin Ujević: *Medália*; Majtényi Mihály: *Útirajz Boszniából*; Ivan Ivanji: *Néhány szó Molnár Ferencről*; Bóna Júlia: *A doroszlói fityula legelterjedtebb díszítő-eleme*; Olajos Mihály: *Hunyadi Sándor: Pusztai szél*; L. E.: *Pusztai szél*; M. Balac: *A francia impresszionizmusról*; dr. Zamenhof L. Lajos: *A nemzetközi nyelv lényege és jövője* (Eszperantóból fordította Ch. Forge); Cz. T.: *Garay Béla: Színpadi beszéd*; Steinitz Tibor: *Tanácskozott a Magyar Irodalmi Társaság*. Címlap: Paul Cézanne. Képek: Édouard Manet, Vincent van Gogh, Claude Monet, Paul Gauguin, Pierre Auguste Renoir.

Steinitz Tibornak a *Híd* 5. számában megjelent cikke szerint a Magyar Irodalmi Társaság legutóbbi ülésén „Majtényi Mihály, az Irodalmi Társaság elnöke és a *Híd* főszerkesztője beszámolójában megállapította, hogy a *Híd* példányszáma ijesztően megcsappant, de keservesebb ennél, hogy néhány írónk is elfordult a *Hídtől*. Fejtegetését a lap kiadójának, a Testvériség–Egység vállalatnak velős megítélésével fejezte be, hogy úgy látszik, a *Híd* sem az íróknak, sem az olvasóknak nem kell. [...] A riasztó zárzó hatását Olajos Mihály felszólalása enyhítette, aki a Testvériség–Egység vállalat nevében megállapította, hogy a lap jelenlegi helyzete súlyosan terheli a kiadó költségvetését, a szükséges anyagi eszközöket azonban továbbra is folyósítani fogják”.

1952. június 7.

A jugoszláv kormány rendeletével megszűnt az alapvető mezőgazdasági termékek – gabona, hús, zsír, gyapjú, bőr – kötelező felvásárlására vonatkozó előírások hatálya.¹ A „felvásárlás” kifejezés eufemizmus volt arra a kötelezettségre, amely során a parasztnak jelképes áron kellett beszo­l­gáltatniuk terményeiket, és amelynek két célja volt: egyrészt a háború utáni szűkös körülményekben biztosítani a lakosság, ezen belül az erőltetett iparosítás során a városokban felduz-

zadt ipari munkásság élelmezését, másrészt – a szövetkezetesítés erőltetése és az adópolitika mellett – a nagygazdák túlméretezett beszo­l­gáltatási kötelezettségeinek nem teljesítése miatti vagyonek­kob­zásokkal is serkenteni a mezőgazdasági magánszektor államosítását.² A gabonafélék kötelező felvásárlásával kapcsolatos első előírások már 1945 nyarán megszülettek,³ és évente néha többször is módosították őket (> 1946. április 26.; > 1947. március 11.; > 1948. június 2.), majd a beszo­l­gáltatási kötelezettséget minden húsfélére is kiterjesztették (> 1949. január 19., > 1949. október 13.). A beszo­l­gáltatási kötelezettségnek eleget nem tevőket 2-3 évi kényszer­munkával és pénz­bírsággal, a gazdagabb paraszto­kat gyakran teljes vagyonuk elkobzásával büntették. A paraszto­kra nehezedő nyomás 1949-ben volt a legnagyobb, amikor a belső bajokhoz a Tájékoztató Iroda határozatából eredő problémák is társultak. A Vajdaságban ebben az évben 2 405 személy ellen emeltek vádat, mert nem teljesítette a rá kirótt beszo­l­gáltatási kötelezettséget. Közülük 1 039-et büntettek vagyonek­kob­zással – ebből 140-nek teljes vagyonát elkobozták –, 626-ot pénz­bírsággal és más büntetéssel. A beszo­l­gáltatás során a paraszto­kat súlyos atrocitások és megaláztatások érték, amiről a vajdasági pártbizottság jelentései is beszámoltak (> 1947. március 12.; > 1947. április 9.) és a belőlük származó politikai kárt – utólag – Tito is többször szóvá tette. > 1947. szeptember 28–29.; > 1951. június 3–4.

1. NF, 121., 125., 354., 361. – 2. A témáról bővebben lásd Ternovác István: *Pusztulj, kulák! Parasztanyargatás a Vajdaságban*. Budapest, 1996, Hatodik Síp Alapítvány. – 3. SL DFJ, 1945/30., 1945/53., 1945/58., 1945/81.

1952. június 26–29.

Palicson a Magyar Ünnepi Játékok keretében bemutatták a jugoszláviai magyar kultúra eredményeit:¹ a néprajzi kiállítás mellett a magyar nyelvű kiadványokat és a magyar képzőművészek alkotásait, hangversenye­ket, színelőadásokat és

folklórbemutatókat tartottak. A Magyar Kultúratanács több tanácskozást, szemináriumot is szervezett. Megtartották többek között a magyar egyetemi hallgatók találkozóját, amelynek résztvevői elhatározták, hogy szorosabban bekapcsolódnak a magyar kisebbség kulturális és politikai életébe, és javasolták a többnemzetiségű művelődési egyesületek megalakítását. Akkori hivatalos források szerint a műsorokban több ezren vettek részt, és egyes rendezvényeknek 50 000 látogatója is volt. Befejezésként a Szabadkán tartott nagygyűlésen Moša Pijade, Sóti Pál és Sinkó Ervin beszélt. A Játékok alkalmából könyvet² jelentettek meg, és dokumentumfilm is készült róla, amelyet a mozikban is vetítettek.

> **1952. október 2.**

1. NMJ, 160–161. – 2. *Magyar Ünnepi Játékok – Palics 1952.* Novi Sad, 1952, Testvériség–egység Könyvkiadóvállalat, 208. (Olajos Mihály: *Kultúrszemlélnkről*; Herceg János: *Emlékeinkről*; Ernyes György: *Mozgalmas élet az egyesületekben*; Majtényi Mihály: *Írókról, irodalomról*; Sulhóf József: *Díszek, dalok, táncok*; [M.]: *Művelődő munkástömegek*; Laták István: *Lírai széljegyzet – a hétéves magyar színjátszó egyesületről*; s. j.: *A függöny mögött*; Jánosi Gábor: *Magyar iskolák*; Tóth Antal: *Zenei életünk*; -f-f: *Könyv, mozi, színház az új faluban*; Kolozsi Tibor: *Magyar újságok*; *Néhány szó régi vajdasági írókról, művészekről*; B. Szabó György: *Festők, szobrászok*; Bodrits István: *Sok barátja van a jugoszláviai magyarságnak!*; Hegedűs Béla: *Palics – az Ünnepi Játékok színhelye*).

1952. június 29.

A szlovén tenger mellék Jugoszláviához csatolásának ötödik évfordulója alkalmából Ajdovščinában Tito védnöksége alatt megrendezték a tenger melléki kulturális szemlét. A résztvevőkhoz intézett levélben Tito így fogalmazott: „Sohasem szabad elfelejteni a szlovén nép évszázados szenvedéseit az idegen iga alatt, a nép erőszakos elnemzetietlenítésének és üldöztetésének korszakát az olasz fasiszta uralom idején, több mint húsz éven át. Egyes-egyedül nagyfokú öntudata és közismert törhetetlen életképessége

mentette meg e vidék népét a megsemmisüléstől és a beolvadástól.”¹

1. Tito 7, 107.

1952. június

A hónap második felében Ács József javasolta egy művésztelep megszervezését Zentán. A megvalósításban segítséget nyújtott Farkas Nándor, a Kommunista Szövetség járási vezetőségének titkára, Varga László, a Művelődési Tanács elnöke és Tripolsky Géza, a Városi Múzeum igazgatója, aki a Művésztelep főszerzője lett. A telep munkájában a következők vettek részt: Ács József, Boschán György, Milan Konjović, Stevan Maksimović, Milivoj Nikolajević és Sáfrány Imre. Az első csoport – Ács József, Boschán György, Milivoj Nikolajević és Sáfrány Imre – kirándult Adorjánra és Kanizsára, a második csoport – Ács, Konjović és Maksimović – Csókára.¹

1. Zentai művésztelep, 67.

1952. július 8.

Sinkó Ervin a belgrádi *Borba* napilapban *Kultúra és öröm a szabad hazában* címmel méltatta a Magyar Ünnepi Játékok (> **1952. június 26–29.**) jelentőségét megjegyezve: „Egy nyelvre se lehet lefordítani, hogy mi az eredeti értelme magyarul a »nemzetiség« szónak. E fogalom alkalmazásában kifejezésre jutott a Szent István-i korona teljes államalkotó filozófiája, amely szerint a magyarok hivatottak az uralkodó nemzet lenni, míg a Magyar Királyság összes többi népe – tehát »a Kárpátoktól az Adriáig« – semmi más, mint csupán »nemzetiség«. Nem ismerték el, hogy azok teljes mértékben nép a szó etnikai, még kevésbé politikai értelmében. Még nemzeti kisebbségeknek se tartották őket, csak »idegen anyanyelvűeknek«, akik még nem eléggé »fejlettek«, hogy beszéljék a magyart, az egyetlen teljes értékű államnyelvet. A »nemzetiség« (vagyis a Magyar Királyság népességének kétharmada) csak valamilyen szerencsétlen átmeneti állapot, még kialakulatlan anyag volt a »húszmillió ma-

gyar Magyarország» megteremtésének folyamatában. Így írták a tankönyveket, ezt hirdették a politikusok, a magyar lexikonok és napilapok, és ebben a szellemben épült meg magyar nemzeti stílusban a szabadkai városháza is”.¹ Sinkó ugyanitt bírálta a Magyar Kultúrtaácsot, mert a Játékokon nem mutatta be a horvátországi magyarság kulturális életét.

1. Kultura i radost u slobodnoj domovini. *Borba*, 1952. július 8.; NMJ, 160–162.

1952. július 23.

A *Testvériség* című zentai hetilap írta a Zentai Művésztelep kapcsán: „A városi múzeum terve szerint a művészek bemutatják munkájukat a közönségnek, mely alkalomból képzőművészeti megbeszéléseket tartunk a kultúr- és közéleti munkások klubjában, ahol minden érdeklődőt örömmel látunk”.¹

1. Zentai művésztelep, 5.

1952. július 28.

Tito Zágrábban fogadta a pittsburghi Ducan egyetem Tamburica nevű kultúregyesületének tagjait és az amerikai kivándoroltak egy csoportját: „Örvendek, hogy embereink ellátogatnak Amerikából, hogy lássák ősi földjüket. Hazánk mindenkor szívesen fogadja önöket. Nyíltan fel fogja tárni sikereit, de fogyatékoságait és gyengeségeit is. Üdvözlöm önöket, köszönöm a látogatást, és kívánom, hogy új hazájukban, Amerikában – mert helyes is, hogy hazájuknak tekintik – sok sikert és boldogságot érjenek el az életben.” Ugyanaznap amerikai tanárok és más közéleti munkások egy csoportjával beszélgetve kifejtette: „Alkotmányunkból és törvényeinkből, de a mindennapi gyakorlatból is kitűnik, hogy nálunk nemcsak a hat föderális köztársaság és az ott élő népek között van teljes egyenjogúság, hanem úgyszintén minden nemzeti kisebbségnek is joga van a szabad kulturális fejlődésre, iskolákra, mindarra, ami szükséges, hogy megőrizze és fejlessze azokat a pozitív nemzeti tulajdonsá-

gokat, amelyek nem ártnak társadalmi, népi közösségünknek. Meg akarom magyarázni, mit értek azon, hogy »nem ártnak társadalmi közösségünknek«, és ezért a magyar nemzeti kisebbséget veszem példának. Nálunk ugyanis jelentős számú magyar él, mivel országunk határos Magyarországgal. Vannak iskoláik és lehetőségük a szabad kulturális fejlődésre. Fejleszthetik és ápolhatják pozitív nemzeti tulajdonságaikat, de nem engedhetjük meg, hogy hazánkban ők, ha esetleg akarnának, politikai propagandát folytassanak Magyarország érdekében. Érvényes ez a többi kisebbségre is.”¹

1. Tito 7, 167., 171.

1952. július

Szabadkán megtartották a Magyar Kultúrtaács kibővített ülését, amelyen elemezték „a palicsi Nyári Játékok eredményeit”. Az addigi Sóti Pál helyett elnöknek Farkas Nándort választották meg.¹

1. Burányi Nándor: Sóti Pállal mai szemmel – régi dolgokról. 3. Kultúrsvétség és nacionalizmus. MSz, 1989. december 28. 11.

1952. augusztus 2.

Zentán megrendezték a Művésztelep első képbemutatóját a Közéleti és Művelődési Dolgozók Klubjában. Bemutatták Boschán György, Milivoj Nikolajevic és Sáfrány Imre munkáit. A kiállításnak 40 látogatója volt.¹ > 1952. augusztus 21.; > 1952. szeptember 21.

1. Zentai művésztelep, 5., 67.

1952. augusztus 3.

Az Újvidéki Rádió sajtószemléjében elhangzott, hogy „*A Borba Genocid bűntények Magyarországon* címmel cikket közöl a magyarországi nemzeti kisebbség kiirtásáról. A Horthy feudalisták meg Szálasi fasiszta csendőrök elnemzetietlenítési cselekedeteit Rákosi ügynökei már régen túllépték. A Magyarországon élő jugoszláv nemzeti kisebbség védtelenül ki van szolgáltatva

a sztálini módszerű genocidoknak. Példa erre az osztrák–jugoszláv–magyar hármás határ vidékén élő hétezer Rába menti szlovén fokozatos és rendszeres széttelepítése és irtása. Ezeknek a szlovéneknek tragédiájáról mesél többek között a Magyarországról hazánkba átszökött Janesz Gáspár, akinek végső erőfeszítésének latba vetésével sikerült családjával együtt átvergődni a szögesdrótokkal és aknamezőkkel védett magyar határövezeten keresztül. Janesz Gáspár 45 éves, de már az átélt borzalmaktól teljesen megöszült. A kitelepítések – mondotta a hazánkba menekült Janesz Gáspár – 1950-ben kezdődtek, és majd minden Rába menti községet érintettek. A legborzalmasabb események a ritkarovici községben történtek, ahonnan még az öregeket és aggokat, valamint a csecsemőket is kitelepítették. A kitelepítetteket az éj sötéte nyeli el. Mi és a szomszédok nem egyszer hallottunk éjjelenként segélykiáltásokat és elfojtott zokogásokat. A hatóságok azt híresztelték, hogy a kitelepítetteket a hortobágyi pusztára vitték, de onnan még senki sem tért vissza. A lakosság ellenben tudja, hogy a Hortobágyról már csak Szibériába vezethet az út – fejeződik be a *Borba* cikke”.

1952. augusztus 4.

Az Újvidéki Rádió közölte a Tanjug jelentését, amely szerint „Újhelyi György, a magyar hírszerző szolgálat hadnagya Jugoszláviába menekült. Újhelyi György hadnagy július 29-én éjfél után néhány perccel menekült át Magyarországról hazánkba”.

A *Magyar Szó* ismertette a belgrádi *Politika* cikkét arról, hogy Magyarországon újabb kitelepítéseket terveznek a déli határsávbán. „A kitelepítéseket kizárólag a magyar titkosrendőrség szervezi. Az előkészületeket már több hónapja gondosan végzik. [...] A kitelepítés augusztus elején megkezdődik. A titkosrendőrség Baranya vármegyéből jelenleg 257 családot akar kitelepíteni. [...] A kitelepítettek csak a legszükségesebb

személyi tárgyaikat vihetik magukkal, míg egyéb vagyonukat elkobozzák.”

1952. augusztus 8.

Az Újvidéki Rádió híradása: „Magyarországról Jugoszláviába menekült politikai emigránsok tegnap délelőtt tartották alakuló közgyűlésüket Novi Sadon. Többek között itt volt Linder Béla, az öszirózsás forradalom hadügyminisztere, Rádi István a 24. határvadász zászlóalj volt zászlósa, Rob Antal képviselő, a magyar országgyűlés volt tagja, továbbá a gyűlésen részt vesznek mindazok a gyermekeiket védő anyák, a jövőjüket védő fiatalok, a szabadságért küzdő magyar munkások, parasztok és értelmiségiek, akik már torkig voltak az orosz katonaság hosszantartó ott-tartózkodásával, akik Dzsingisz kán módjára garázdálkodnak Magyarországon. A magyar politikai emigránsok nagygyűlését Novi Sad város Népbizottságának és polgárainak nevében Toza Jovanović népbizottsági elnök üdvözölte, a jugoszláviai magyarság nevében pedig Sóti Pál népképviselő.”

1952. augusztus 11.

Kovács József belgrádi ideiglenes ügyvivő a magyarországi politikai emigránsok > 1952. augusztus 7-i újvidéki gyűléséről szóló jelentését így fejezte be: „Igaz, ezeknek nincsenek tömegeik, egynéhány tucat hazaáruló, disszidens banda. Azonban mégis számolni kell velük, mert nem másról van szó, mint létrehoztak a Vajdaságban egy legális szervezetet, amely lényegében kémek és provokátorok központja lesz, és bizonyára élvezni fogja nemcsak Titóék, de nyugati barátjuk támogatását is.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001511-1957.

1952. augusztus 19.

Németh P. István az Újvidéki Rádióban a *Híd* július–augusztusi számát ismertetve kiemelte Éri Pál Csáth Géza munkásságát méltató írását is megjegyezve: „Éri Pálnak ezt a vitacikkét az

váltotta ki, hogy Csáth Géza Zomborban bemutatott *Janika* című drámáját a vajdasági irodalmi körökben értékeltennek minősítették, és nem tartották eléggé színvonalasnak arra, hogy a zombori színjátszó együttes a palicsi Magyar Ünnepi Játékokon ezzel a darabbal lépjen a közönség elé.”

1952. augusztus 21.

Zentán a Közéleti és Művelődési Dolgozók Klubjában megrendezték a Művésztelep második képbemutatóját. Mintegy 50 látogató jelenlétében bemutatták Ács József és Stevan Maksimović munkáit. A megnyitón „átvette a szót Vanderer Pál, a Zentán működő reklámfestő, kitartóan dicsérte Konjović festészetét, és elmarasztalta a többiekét. A jelenlevőket sem igen kímélte, s ilyet is mondott: mélyen meghajtjuk fejünket mi, akik értünk a festészethez, Konjović előtt. Még mélyebben kell, hogy meghajtsák a fejüket azok, akik nem értenek hozzá”. Tripolsky Géza, a Művésztelep szervezője visszaemlékezésében megjegyezte: „Kellemtelen következményei lettek Vanderer szereplésének – elsősorban saját magára nézve. Nem engedték közel magunkhoz és a művésztelephez, pedig minden vágya ez volt.”¹

1. Tripolsky Géza: A Művésztelep története. In *Zentai művésztelep.*, 6., 67.

1952. augusztus

Az újvidéki Pedagógiai Főiskola pályázatot írt ki magyar, román és német nyelv és irodalom szakos tanár felvételére.¹

A *Híd* 7–8. számának tartalma: Olajos Mihály: *A kultúrmunkás társadalmi szerepe*; Gál László: *Tenger*; Veljko Petrović: *Kegyetlen ifjúság*; Ács Károly: *Gólya*; Szirmai Károly: „*Isten veled, Zorica!*”; Reményi József: *Írói és művészi portrék*; D. Tadijanović: *Idegen talpak alá lököm a szívem* (Ford. Pap József); Milovan Đilas: *Nemzeti miszticizmus – a mi idealizmusunk jellegzetes vonása*; L. E.: *Kultúrörökségünk*

legendái; Galamb János: *Az alkony küszöbén*; Sebestyén Mátyás: *Cidri*; Juhász Géza: *Br. Eöt-vös Józsefregényírói munkássága*; Aleksa Šantić: *Itthon maradjatok*; Ludwig Uhlend: *A hegyi fiú dala* (Ford. ifjú Stadler Aurél); Bona Júlia: *Egy délszláv népballada és két néprománc*; Éri Pál: *Néhány szó Csáth Géza elmarasztalásáról*; Lévy Endre: *A legyező. Jegyzetek az évad utolsó bemutatójáról*; B. Szabó György: *Képzőművészetünk a mérlegen. A palicsi tárlat néhány tanulsága*. Címlap: Eisenhuth Ferenc. Képek: Ács József, Oláh Sándor, B. Szabó György, Petrik Pál, Husvéth Lajos.

1. NMJ, 127.

1952. szeptember 20.

Bogdan Čiplic szerkesztésében megjelent a *Strazilovo* című szerb nyelvű irodalmi és művészeti lap első száma, amely Herceg János, Majtényi Mihály és Ács Károly írását, B. Szabó György és Ács József illusztrációját is közölte, s későbbi számaiban is bemutatta egy-egy nemzeti kisebbség irodalmát.¹

1. *Híd*, 1952. 10. 622.

1952. szeptember 21.

Zentán a volt pártiskola épületében megnyílt a Városi Múzeum és az általa szervezett Művésztelep első tárlata. A *Zentai motívumok* című kiállítás október 5-ig volt nyitva. Hat kiállító 58 kiállított művét 1 500 látogató tekintette meg.¹

1. Zentai művésztelep, 67.

1952. szeptember

A Testvériség–Egység Könyvkiadó a könyvterjesztés fellendítése érdekében megkezdte a Könyvbarátok Köre mozgalom megszervezését.¹

A *Híd* 9. számának tartalma: Fejtő Ferenc: *József Attila poétikája*; Sima Matavulj: *Esős éjszakán*; Sinkó Ervin: *Krleža Miroslav igazsága*; Gál László: *Bácska*; Szirmai Károly: *Benőtte a fű*; Reményi József: *Forradalmak előestéjén*; Komá-

romi József Sándor: *Kisérettségi*; France Prešern: *A törvénytelen anya*; Karel Destovnik-Kajuh: *Elesett partizán anyjához* (Ford. Bodóhegyi Lajos); Bálint István: *Baudelaire, a romlás énekese*; Laták István: *Súrolórongy és taps*; Lőrinc Péter: *Magyarok és szerbek – együtt; Jugoszlávia enciklopédiája*; Garay Béla: *A színész teremtő ereje*; Herceg János: *A zentai művésztelep kiállítása*. Címlap és képek: Bezerédi Lajos.

1. *Híd*, 1952. 10. 627.

1952. október 2.

Az újvidéki Slavica moziban *A harmadik* című művészfilmmel együtt bemutatták a palicsi ünnepi játékokról készült magyar nyelvű dokumentumfilmet. Forgatókönyvét Majtényi Mihály írta, zenéjét Krombholz Károly válogatta Liszt Ferenc műveiből. A rendező Čukulić Živko, a felvételeket F. Racković készítette. A film szövegét Pataki László, a szabadkai magyar Népszínház rendezője mondta el.

Az eseményt Németh P. István aznap az Újvidéki Rádióban így méltatta: „Szocialista kultúránk fejlődésében kétségtelen újabb haladást jelent az első magyar verziós film megjelenése. [...] A filmen a magyar népviseletbe öltözött fiatalok mellett ott láthatjuk Vajdaság többi népeinek fiataljait is, amint a Palicsi-tó partján felállított dobogón bemutatják népi táncaikat az ünnepi játékok közönségének. Még valamit látunk a filmen. Látjuk Subotica főterén azt a hatalmas tömeget, amely Moša Pijade, Sóti Pál és Sinkó Ervin elvtársak beszédét hallgatva még egyszer kifejezésre juttatta a szocialista hazánk iránti ragaszkodását. A filmfelvevőgép elvezet bennünket a határra is. Mozzanatokban megörökíti azt a szégyenteljes barbarizmust, amelyet Rákosi és szolgálói követnek el a határon túl az ott élő délszláv nemzeti kisebbséggel. Láthatjuk, amint a Tájékoztató Irodá-s bérencek lerombolnak egy határ menti falut, és elhurcolják a lakosságot. Láthatjuk, mint változtatja át Rákosiék kegyet-

len embertelensége a dolgozó emberek családi fészket rommá és építőanyaggá. Ez a film, ha csak mozzanatokban is, de érzékelteti a Rákosi országában élő dolgozók szomorú sorsát.”

1952. október 5.

Ljubljanában megkezdődött a Jugoszláv Írószövetség III. kongresszusa, amelyen Miroslav Krleža elítélte a sztálini típusú szocialista realizmust és felszólította az írókat, hogy lépjenek harcba „a művészi alkotás szabadságáért, a stílusok szimultaneitásáért és a vélemény kifejezésének szabadságáért”. Kifejtette: a forradalom és a művészet fogalma között nincs antinómia, szintézisük lehetséges, de a tendenciózus művészetnek is művészetnek kell lennie. Kritikájának éle tehát kifejezetten a kultúrában is megnyilvánuló szovjet hegemonista törekvések ellen irányult.¹

1. Vojislav Mataga: *Književna kritika i ideologija*. Zagreb, 1995, Školske novine, 136–137.; Petranović, Zečević, 985.

1952. október 14.

A Magyar Kultúrtaács ülésén úgy döntött, felszólítja a kultúregyesületeket, hogy a küszöbönálló népbizottsági választások előtt tartsák meg közgyűlésüket.¹

1. *Népoktatás*, 1952. 10. 640.

1952. október 19.

A zágrábi Horvát Nemzeti Színház bemutatta Sinkó Ervin *Osudenici* (Elítéltek) című drámáját.

1952. október 21.

A Vajdasági Magyar Irodalmi Társaság tanácskozást szervezett Miroslav Krležának a jugoszláviai írók harmadik kongresszusán a szabad művészi alkotómunkáról mondott beszédéről.¹

1. Herceg János beszámolója. ÚR, 1956. október 26.

1952. október 24.

Umek Miklós az Újvidéki Rádióban: „A Novi Sad-i nyolcadik választóegység tegnap este tartotta választóülését a telepi Petófi Sándor kultúrotthon helyiségében. A gyűlést Mijatović Đorđe, a telepi községi Népbizottság elnöke nyitotta meg. [...] Miután megválasztották a munkaelnökséget, a jelenlévő választók megkezdték a jelölést. A testvériség–egység szép példájának megnyilvánulása volt az, amikor a magyar dolgozók szerbeket, a szerbek pedig magyarokat jelöltek. [...] A nyolcadik választóegység három népbizottsági tagot választ. A választók tegnap este tíz tagot jelöltek. Utána a jelölőbizottság hat dolgozót ajánlott. [...] A telepiek elégedetten vették tudomásul, hogy az új Népbizottságba Kis Béla, Kis István, Sterbik János, Čupić Ankica, Obradović Miloš és Vándori András a jelölt. Közülük hármat választanak majd a Népbizottságba. Valamennyi telepi ismeri őket, és tudják róluk, hogy a Népbizottságban jó munkát fognak végezni, mert ezek a jelöltek eddig is mindig jó példával jártak elől.”

1952. október 25.

Az újvidéki József Attila kultúregyesület bemutatatta Móricz Zsigmond *Sári bíró* című színművét.¹

Majtényi Mihály az Újvidéki Rádióban beharangozta: „A magyar könyv kopogtat ajtótokon, kedves hallgatóink, a magyar betű, a magyar írás, a klasszikus művek éppen úgy, mint a ma munkái, a szépirodalmi művek éppen úgy, mint a társadalomtudományi elmélet, vagy akár a szakirodalom munkái. Nemsokára megjelennek a vajdasági városokban és falvakban azok a zöldkeretes tagsági ívek, amelyek kitöltésével és a tagság feltételeinek vállalásával mindenki tagja lehet a Könyvbarátok Körének.”

1. ÚR, 1952. október 28.

1952. október 26.

A zombori Petófi Sándor kultúregyesület megtartotta nyolcadik évi közgyűlését, amelyen – a városi és járási politikai vezetők jelenlétében – ismét újraválasztották Herceg Jánost az elnöki posztra.

Herceg János az Újvidéki Rádióban így tekintett vissza a Vajdasági Magyar Irodalmi Társaság > **1952. október 21-én** tartott tanácskozására: „Az egyik író, aki az olvasókkal való beszélgetéseire hivatkozott, azt állította, hogy íróink nem úgy írnak, ahogyan az olvasó szeretné. Szerinte a költőknek Petófi modorában kellene költeniük, a próza művelőinek pedig ugyancsak egyszerűen és világosan, amint annak idején Tömörkény vagy Móra Ferenc írták történeteiket. Végére is az olvasónak joga van pénzért olyan könyvet vagy irodalmat kérni, ami megfelel ízlésének. Egy másik író erre a követelésre igen türelmetlenül kapta fel a fejét. Kijelentette, hogy az író művészi alkotómunkájában nem kötheti a közönség ízlése, s különösen akkor, ha az a közönség irodalmi ízlése dolgában még Petófinél tart. [...] Ugyanakkor megszívleendő szavak hangzottak el a vajdasági magyar írók értekezletén a közönségtudatról is. Arról a kötelező figyelemről, amelyben az író az itteni olvasónak és minden kulturált embernek részesítenie kellene. Mert nem kisebb dologról van szó a vajdasági magyar irodalom megteremtésénél, mint arról, hogy ezzel kapja meg ez a vidék a maga külön szellemi tartalmát, amire népének fennmaradása érdekében szüksége van. Ez az irodalom viszi tovább a magyar nyelvet, a népi hagyományokat.”

1952. október 27.

Mucsi József tudósítása az Újvidéki Rádióban: „Eszéken ma délelőtt 9 órai kezdettel számos baranyai és szlavóniai magyar kultúr- és közéleti munkás részvételével a Horvátországi Magyar Kultúrszövetség összehozott ülést tartott.

Az ülésen részt vett Jontovics Rudolf alezredes, a Petőfi brigád volt politikai biztosa és Farkas Nándor, a Vajdasági Magyar Kultúrtaács elnöke. Pápa József, a Horvátországi Magyar Kultúrszövetség titkára beszámolt az ez évi terv megvalósításáról, valamint a kultúregyesületek szervezeti kérdéseiről. [...] Farkas Nándor, a Vajdasági Magyar Kultúrtaács elnöke [...] beszédében különösen kiemelte, hogy a vajdasági magyarok nem elszigetelve, nem elkülönülve ápolják régi kultúrájukat, hanem a vajdasági testvéreikkel közösen. Így, ahol csak lehet, közös kultúregyesületek alakulnak. Az ilyen egyesület többnemzetiségű tagjai még szorosabban összekapcsolódnak és közös erővel haladnak a szocialista kultúra útján. Farkas Nándor elmondta azt is, hogy a kultúregyesületeket a Magyar Kultúrtaács önállóságra neveli, hogy általa is minél szélesebb körű munkát végezhesenek. A szlavóniai szórványtelepülésekkel kapcsolatban azt mondta: nem kell félni attól, hogy az ottani magyarság létét bármi is veszélyeztetné, hiszen nálunk nincsenek többé külön érdekek, nálunk csak a dolgozó nép közös érdekei vannak.”

Maniša Vojvodić, a Nagyikindai járás képviselője Szerbia Képviselőházában az Újvidéki Rádió munkatársának így számolt be a járás választási előkészületeiről: „Tekintettel a járás nemzetiségi és szociális összetételére, a Népfrent-szervezetek agitációs munkájukban különböző módszereket használnak. A szövetkezeti falvakban, ahol az egész község a szövetkezet tagja, mint például Nákovón, Banatsko Veliko Selón, Kozarcin és Banatska Topolán, tömeggyűléseken ismertettük a népbizottsági választásokról szóló törvényt, valamint választásaink demokratikus jellegét. Azokban a községekben viszont, ahol magyarok és szerbek is élnek, ott úgynevezett házi tanácskozásokat tartottak.”

1952. október 30.

A szabadkai Népszínház magyar együttese bemutatta Zilahy Lajos *Zenebohócok* című zenés színművét Garay Béla rendezésében. A díszleteket Magyar Zoltán tervezte, a zenét Jovan Sribulj szerezte.

1952. október

A Magyar Kultúrtaács pályázatot hirdetett három- vagy négyfelvonásos színmű megírására vagy prózai művek dramatizálására. Határozatot hozott arról is, hogy a vajdasági magyar zene-kultúra fejlesztése érdekében a nyáron négyhetes tanfolyamot szervez zeneszerzőknek.¹ > **1952. november 1–2.**

A *Híd* 10. számának tartalma: Herceg János: *A művészet alkotószabadságáról*; Majtényi Mihály: *A harmadik írókongresszus. Előadás a Magyar Irodalmi Társaságban*; Miroslav Krleža: *Alkonyatkor* (Ford. Ács Károly); Herceg János: *Örökösök*; Reményi József: *Bujdosó szegénylegény éneke a XX. században*; Lévy Endre: *Virradat Bánátban* (Részlet egy riportregényből); Mácsay István: *Aludjanak a szavak*; Csépe Imre: *Tamás bácsi meg a süldők* (Elbeszélés a 90-es évekből); Bencz Mihály: *Japán versek*; B. I.: *Találkoztam József Attilával*; Vljaj Lajos: *Kajub; Lapszemle* (Književne novine, Stražilovo, Letopis, Republika, Svedočanstva); *A Vajdasági Magyar Kultúrtaács színműpályázata; Könyvbarátok Köre*. Címlap: B. Szabó György. Képek: M. Oprešnik, Ács József, Petrik Pál, Milan Konjović, Boschán György.

1. *Híd*, 1952. 10. 625.; *Híd*, 1953. 2. 133.

1952. november 1–2.

A Magyar Kultúrtaács zeneszerzői szemináriumot szervezett.¹ > **1952. október**

1. *Híd*, 1953. 2. 133.

1952. november 2–7.

A JKP VI. kongresszusának központi témája a párt szerepe volt az öngazgatás körülményei közepette. Tagjaival és vezetőivel kapcsolatban az az elvárás fogalmazódott meg, hogy – az egyes helyi pártvezetőségek körében mutatkozó ellenállás ellenére – a párt ne legyen a társadalmi-gazdasági viszonyok közvetlen operatív irányítója, és a munkástanácsok illetékességét ne korlátozzák csupán tanácsadói szerepre. Határozata leszögezte: „Jugoszlávia dolgozóinak nincsenek és nem lehetnek semmilyen saját lokális, »nemzeti« és hasonló érdekei, amelyek az osztálynak mint egésznek vagy egyes részeinek az érdekeivel ellentétesek lennének. Ezért a gazdaság irányításában való aktív és közvetlen szerepük erősítése nemcsak a szocialista demokrácia építésének a legbiztosabb garanciája, hanem a központban és a köztársaságokban jelentkező, a sovinizmusnak kedvező, Jugoszlávia népeinek további testvéri közeledését megnehezítő, a nemzeti begubózást ösztönző bürokratikus maradványok elleni harc legbiztosabb eszköze is.”¹ A párt ezen a kongresszuson változtatta nevét Jugoszláv Kommunista Szövetségre. A kongresszus párton kívüli vendégei között volt Majtényi Mihály is.²

1. *Borba*, 1952. november 8.; Petranović, Zečević, 1035. – 2. ÚR, 1952. október 30.

1952. november 10.

A belgrádi magyar követség ideiglenes ügyvivője a Jugoszláviában tapasztalható munkanélküliség mértékével foglalkozó jelentésében többek között megjegyezte: „Suboticáról szerzett értesüléseink szerint a munkások elbocsájtása már augusztus óta folyamatban van. [...] A gyárakból a nagyobb és drágább gépeket leszerelik és az ország belsejébe szállítják arra hivatkozva, hogy Subotica veszélyeztetett terület.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-5a-014378-1952.

1952. november 17.

A budapesti megyei bíróság emberrablás vádja alapján ítéletet hirdetett Bálint László és társai perében.¹ > **1952. november 20.**

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1952. november 20.

A jugoszláv Külügyminisztérium tiltakozó jegyzéket intézett a belgrádi magyar követséghez amiatt, hogy az 1952. november 15–17. között a budapesti járásbíróság előtt „Bálint László magyar állampolgár és még öt vádlott” elleni perben súlyos rágalmak hangzottak el Jugoszlávia és budapesti diplomáciai képviselőitnek alkalmazottai ellen. A vádirat Bálint Lászlót jugoszláv állampolgárnak nevezte, akit a jugoszláv állambiztonsági szolgálat azért dobott át Magyarországra, hogy gyilkosságokat és diverzáns akciókat hajtson végre. A jugoszláv jegyzék szerint viszont Bálint László (aki „1934 óta állandóan Magyarországon él”), mielőtt 1950-ben családjával együtt átköltözött volna Jugoszláviába, Budapesten az ÁVH (Államvédelmi Hatóság) tisztjeinek társaságába tartozott.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-002007-1952.

1952. november 21.

Piros László államvédelmi vezérőrnagy, az ÁVH Határőrség parancsnoka a Külügyminisztériumnak küldött jelentésében közölte, hogy különbizottság vizsgálta felül a jugoszláv jegyzékben említett, állítólag magyar részről elkövetett határsértések eseteit, és „nem jutott olyan ténybeli adatok birtokába, amely a jegyzékben szereplő állítólagos határsértések bármelyikének is elkövetésére következtetni tudott volna”. Ugyanakkor 31 olyan esetet sorolt fel, amelyekben a jugoszláv határőrszervek követtek el határsértést.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-00840-7-1952.

1952. november 23.

A magyar Külügyminisztérium a belgrádi jugoszláv követségnek a határsértések miatt tiltakozó két jegyzékére válaszolva a követséghez intézett szóbeli jegyzékben leszögezte: „Ilyen és ehhez hasonló valótlanúságokra épülnek fel a jugoszláv delegációnak az ENSZ jelenleg folyó közgyűlésén a Magyar Népköztársaság ellen felhozott rágalmai, amelyekkel megbízóinak, az imperialista háborús gyűjtogatóknak az ENSZ-ben folytatott agresszív politikáját alámasztani és a világközvéleményét megtéveszteni igyekeznek.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-00840-2-1952.

1952. november 25.

Magyar kormányjegyzék a Bálint László perében bűnrészséggel vádolt Komatina ideiglenes jugoszláv ügyvivő visszahívását követelte.¹ > **1952. november 17.;** > **1952. november 20.;** > **1952. november 27.**

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1952. november 27.

A magyar kormány kiutasította Milorad Komatina ideiglenes budapesti jugoszláv ügyvivőt.¹ Ugyanaznap a jugoszláv kormány is kiutasította Kovács József belgrádi magyar ügyvivőt.² > **1952. november 25.**

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956. –
2. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1952. november 29.

A *Magyar Szó* beszámolt róla, hogy a temerini Ady Endre Kultúregyesület 1952. évi közgyűlésén Kovácvics István felszólalásában felrótta: „a magyar és a szerb kultúregyesület között eddig semmilyen kapcsolat nem volt. Pedig éppen ez a kapcsolat is jelentősen hozzájárulna a testvériség–egység további szilárdításához. A két egyesület problémái közösek, tehát közösen is kellene őket megoldani.”¹

Majtényi Mihály az Újvidéki Rádióban így jelentette be az újvidéki József Artila kultúregyesület közgyűlését: „Holnap olyan számadás kerül évi közgyűlés elé, amely bátran kimondja: ha egyesületünk 1951-es esztendeje az újjászületett megindulás éve volt, az 1952-es évet a haladás esztendejének mondhatjuk. [...] Az évi jelentés két félesztendőre osztja az egyesület munkáját, és keményen rámutat, hogy az első félév még erősen magán viselte azoknak az elemeknek befolyását az egyesületben, akik talán tudatosan, talán tudat alatt »régibálványok imádásával« egészen másként értelmezték a kultúr munka növelését, mint ahogy azt a szocializmus felé haladó valóságunk megköveteli. Erős kritika hatása alatt ezek az elemek kivonultak, szétszóródtak, mint apró porszemek – az egyesület munkája azonban mégsem halt ki, mégsem állt meg. S az a valami, ami a helyükre tódult – az egészségesebb kultúr szellem volt.”

1. Ádám István: *Játék pirosban, fehérben, feketében.* Temerin, 2010, 78.

1952. november

A *Híd* 11. számának tartalma: Majtényi Mihály: *Feljegyzések a VI. Pártkongresszusról; Ady Endre verseiből (Egy megtalált könyv; Utazás a Múltban, Az elűzött könny);* B. Szabó György: *Tanulmány Adyról (Részlet);* Csépe Imre: *Útirajz; Kvizimodo István: Maréknyi por; Ács Károly: Piros vers, Hogy megmaradjunk; Fehér Ferenc: Egy kocsidinnye; Bencz Mihály: Tavaszt hozz, első hó; Živan Milisavac: A partizánsajtó Vajdaságban; O. Bihajli Merin: Zola vagy Cézanne?; Sárosi Károly: Vörösmarty; Bori Imre: A Ianus arcú csillag költője (Debreczeni József); Bálint István: Gondolatok egy elbeszéléskötettel kapcsolatban (Szirmai Károly); Lévy Endre: Ének a hegyesi mezőkről (Csépe Imre); *Jama; Dedijer: Napló. I. rész; Bori Imre: Andrija Hebrang esete; Lapszemle (Komunist, Republika, Letopis, Krugovi, Mlada kultura).* Címlap és képek: Paul Cézanne, Édouard Manet.*

1952. december 17.

Miután a Szentszék bejelentette, hogy a háborús bűnösként elítélt Alojzije Stepinac érsek bíborosi rangba szándékozik emelni, Jugoszlávia a katolikus egyház jugoszlávellenes propagandájára hivatkozva megszakította a diplomáciai kapcsolatokat a Vatikánnal.¹

1. Petranović, Zečević, 1011.

1952. december 28.

A pancsovai Petőfi Sándor Magyar Közművelődési Egyesület színjátszó csoportja bemutatta Csepreghy Ferenc *Sárga csikó* című színművét Sulhóf József átdolgozásában.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 55.

1952. december 30.

Tito fogadta azoknak a szerbiai fiataloknak a küldöttségét, akik 1952 folyamán részt vettek a vlasinai vízerőmű, a svetozarevói kábelgyár és a sevojnoi rézhengermű építésében: „Népeink egységét az emberek keveredésével kell kialakítanunk, tehát a közösség fogalmán nem egy-egy köztársaság értendő, hanem az egész ország, a népköztársaság pedig csak része ennek a mi közösségünknek. Az építőhelyeken dolgozva és ismerkedve egymással meg fogjátok akadályozni, hogy az ifjúság örökölje a régi nemzetiségi fölfogásokat. Nálunk nincsenek határok, mindegy, hogy valaki szerb, horvát, szlovén vagy más nemzetiségű, az mind jugoszláv. Senkit sem zavar az a körülmény, hogy minden egyes népünknek saját kultúrája és hagyománya van. Egy-egy nép kultúráját össze kell fűzni a többi nép kultúrájával. A szerb legyen büszke a horvát kultúrára, a horvát pedig a szerbre stb. Egyszóval meg kell teremteni hazánk eszmei-politikai és gazdasági egységét. Köztársaságaink között versenyt kell kialakítani, de ennek nem szabad nemzeti alapra etolódnia.”¹

1. Tito 8, 356–357.

1952. december

Újvidéken közgyűlést tartott a Magyar Kultúratanács. Majtényi Mihály a *Híd*-ban a Farkas Nándor elnöki beszámolóját követő vitát így foglalta össze: „A Novi Sad-i delegátus rögtön rámutatott, hogy a József Attila kultúregyesületben hogyan kellett leküzdeni egy kisebb csoport ellenkezését. A külai delegátus, igen helyesen, a társadalmi terv arányait idézi a népnevelő munka új lendületének küszöbén, s ez nem megvetendő egy olyan járásban, amely az iparosodás terén annyira élen jár, mint a külai. Csak persze lépést kell majd tartani, és követni a két összefüggő dolgot! Rehák László hangsúlyozta: Ha mi valóban munkáskultúrát, a dolgozó nép kultúráját akarjuk megteremteni, azaz szocialista kultúrát, akkor azt is meg kell nézni, kivel építjük azt. Tehát kultúrtéren is határozott osztályharcról van szó. Érdekes volt Nagy Ferenc felszólalása. Ő a testvéri népek kultúregyesületeivel való kapcsolatokról beszélt, és rátért a suboticei Népkör problémájára. Kimutatta, hogy nincs szükség ma semmilyen »magyar magába zárközottságra« – amely a két háború között indokolt lehetett –, az elszigetelődésnek azonban ma már nincs helye. S leszögezi, hogy a Népkör új irányzata: felszámolása ennek az elzárközottságnak.”¹

A *Híd* 12. számának tartalma: Gál László: *Az elbukott betű*; Fejtő Ferenc: *A kalapos király és a parasztság*; Herceg János: *Disznótor*; Reményi József *versfordításai* (Henri de Régnier, Adam Drinan); Szirmai Károly: *Fogaskerek*; Németh István: *Parasztkirályság*; Stefan George: *Aszizetura* (Ford. ifj. Stadler Aurél); Lukács Gyula: *Polizeistunde*; Gojko Banović: *Oszte keservei*; E. M. Remarque: *A diadalív* (Részlet); *Néhány szó a mai török irodalomról*; B. Szabó György: *Zilaby Lajos: Ararát; Lapszemle* (Stražilovo, Kulturni radnik, Književnost, Mlada kultura, Színpadunk). Címlap, képek: Ács József.

1. *Híd*, 1953. 1. 83.

1952

Az év folyamán megjelent könyvek:

Csépe Imre: *Májusi mezőkön*; Debreczeni József: *Vacsoracsillag*; Garay Béla: *A színpadi beszéd*; Laták István: *Nyugtalan álmok*; Lőrinc Péter: *Görbe utca 23.*; Majtényi Mihály: *Garabonciás*; Sinkó Ervin: *Kísértet járja be Európát*; Szirmai Károly: *Viharban*.

Herceg János: *Crni anđeo* (Ford. Eugen Ormay és Mladen Leskovac. Belgrád)

Slobodan Borić: *Pók Pál esete Bogár Katicával* (Buba Mara i pauk Gara. Ford. Gál László); Jakov Ignjatović: *Respektus Vása* (Vasa Rešpekt. Ford. Csuka Zoltán); Ivan Goran Kovačić: *Tömegsír* (Jama. Ford. Csuka Zoltán); Miroslav Krleža: *Magyar királyi honvédnovellák* (Hrvatski bog Mars. Válogatás. Ford. Sinkó Irma); Lučev Júlia: *Öcsikék és húgocskák, bogarak*

és nyuszikák (Bubice i zeke za bate i seke. Ford. Lučev Júlia és Gál László); Stevan Sremac: *Búrok és angolok* (Buri i Englezi. Ford. Kovács József); Borisav Stanković: *Gúzsba kötött élet* (Nečista krv. Ford. Csuka Zoltán); Janko Veselinović: *Anyós* (Svekrva. Ford. Hornyik János).

Vajdaságban megjelent a háború utáni első magyar nyelvű vallási kiadvány. *Bibliai tanulmányok* címmel adta ki a Keresztény Adventista Egyház, amely ezt követően évente 2-3 kiadványt publikált.¹

Az év folyamán megjelent magyar nyelvű időszaki kiadványok száma és átlagos példányszáma: *7* (77 700); *Dolgozók* (10 000), *7 Nap* (12 000), *Híd* (1 000), *Pionírújság* (15 500), *Ifjúság* (4 700), *Magyar Szó* (19 000), *Mézeskalács* (15 500).²

1. Csáky S. Piroška, Kókai Sándor: „*Az írás szavai szerint?*”. Újvidék, 2006, Forum–Agapé, 12. – 2. Stoković 1975.

